

Mälarens Stormusslor

Detta faktablad beskriver förekomsten av stora sötvattensmusslor, populärt kallade "stormusslor" i Mälaren. Undersökningen har genomförts av expertis vid de naturhistoriska museerna i Stockholm och Göteborg på uppdrag av Mälarens vattenvårdsförbund

De senaste åren har en inventering av stormusslor genomförts i de strandnära delarna av Mälaren i syfte att kartlägga musslornas utbredning och status. Totalt har 91 strandsträckor i fyra län och 20 kommuner runt Mälaren inventerats. Stränderna genomsöktes sommartid ned till cirka en meters vattendjup med hjälp av en vattenkikare. På 88 av de 91 strandsträckorna påträffades minst en eller flera arter av stormusslor. Totalt påträffades sex arter:

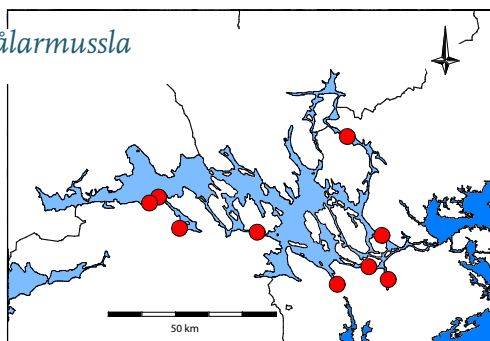
I Sverige finns totalt åtta arter av stora sötvattensmusslor. Sju av dessa har troligen funnits här sedan istiden, medan den åttonde arten, vandrarmusslan (*Dreissena polymorpha*) med ursprung österut i Svarta havet, införts med människans hjälp till Mälaren. Den mest omtalade stormusselarten i Sverige är troligen den sällsynta flodpärlmusslan som enbart lever i bäckar och åar medan målarmusslor (tre arter) och dammusslor (tre arter) är mindre kända. Stormusslorna livnär sig alla genom att filtrera mikroskopiska alger och andra partiklar ur vattnet och kan därmed bidra till en förbättrad vattenkvalitet. De förekommer nedgrävda i bottenarna på olika vattendjup, alltifrån några decimeter ner till ca 20 meter.

Våra inhemska arter av stormusslor har en mycket speciell och komplicerad förökning, där deras larver först måste leva en tid som parasiter på fiskars gälar och fenor, innan de sen faller ner till botten och påbörjar sitt liv som musslor. Valet av värdfisk varierar mellan stormusselarterna. I Mälaren är det troligen abborre som främst utnyttjas som värdfisk för larverna, men kunskapen om detta är ännu dålig. Den främmande vandrarmusslan förökar sig i stället genom frisimmande larver som lätt sprids och sedan fäster sig på t.ex. bryggpålar, stenar och andra hårda föremål i vattnet. Arten kan därför lokalt förekomma i stort antal längs lämpliga stränder.

Resultat: Fynd av våra inhemska stormusselarter gjordes främst längs öppna, vassfria, stränder med sand- och dybotten. Den spetsiga målarmusslan (Unio tumidus) tillsammans med allmän dammussla (Anodonta anatina) förekommer rikligt i Mälaren. Dessa mycket allmänna arter har en genomgående, öst- västlig, utbredning genom hela vattenområdet. Längs stränder med steniga bottenar, främst i Mälarens östra delar, finns de rikligaste förekomsterna av den främmande vandrarmusslan. De tämligen sällsynta arterna äkta målarmussla (Unio pictorum) och större dammussla (Anodonta cygnea), likväl som den mycket sällsynta och rödlistade flat dammussla (Pseudanodonta complanata), påträffades endast med fåtalet individer, längs ett fåtal strandsträckor. Den senare arten har en mycket begränsad utbredning, i Mälarens västligaste delar.

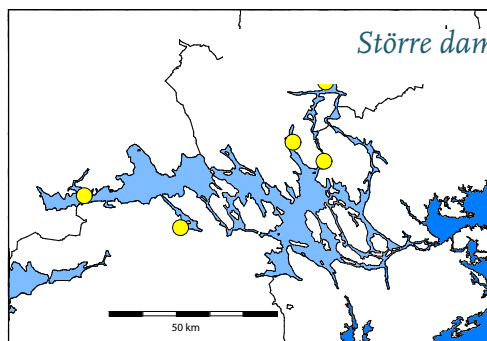
Fynd av respektive stormusselart på undersökta strandsträckor runt Mälaren

Äkta målarmussla

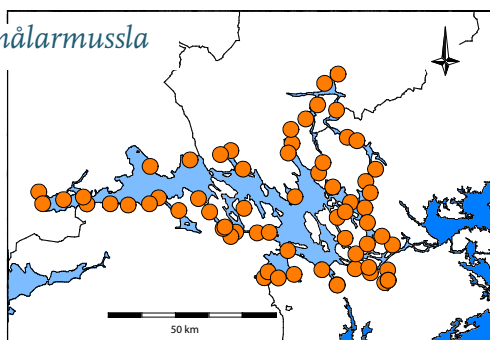
TSS - 07.09.19 10:26, mm3

Större dammussla

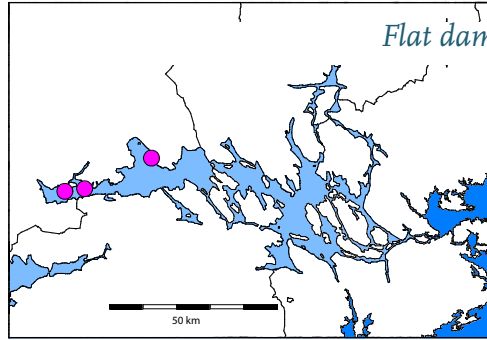
TSS - 07.09.19 10:28, mm4

Spetsig målarmussla

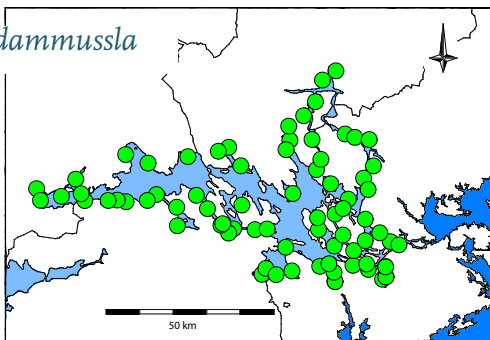
TSS - 07.09.19 10:27, mm3

Flat dammussla

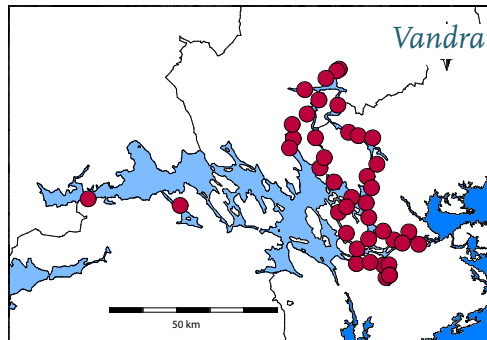
TSS - 07.09.19 10:29, mm5

Allmän dammussla

TSS - 07.09.19 10:24, mm3

Vandrarmussla

TSS - 07.09.19 10:30, mm6

Vandrarmusslan är en främmande och oönskad art. Undvik att sprida den till nya vatten! Här är några enkla råd för att minska risken att vandrarmusslan sprids. Rengör noggrant botten på din båt innan du flyttar den till nytt vatten. Töm också ur allt vatten ur båt, kanot och redskap innan du flyttar dem. En enkel metod att desinficera t.ex. fiskeredskap är att torka dem till fullständig torrhet, t.ex. genom salttorkning eller lufttorkning.

Det finns många hot mot stormusslorna. Föroreningar och försurning av sjöar och vattendrag, fysiska förändringar som vandringshinder och rensningar, igenslammande bottenar och försvinnande värd fiskar utgör de största hoten.

Rekommendationer: Undvik ingrepp i strandmiljön. Musslor är känsliga för muddring/grävning, rensningar och exploatering i sina livsmiljöer. Den bästa miljöåtgärden är att som regel helt undvika sådana ingrepp vid stränderna. Om sådana åtgärder trots allt måste genomföras, kan man i hög grad undvika skador på miljön genom stor försiktighet och god planering.

Följande råd bör tillämpas:

Begränsa rensningen så mycket som möjligt. Slätter, och/eller rotfräsning, kan ersätta grävning. Ta inte bort träd och buskar i strandmiljön. Dessa ger skygga i strandzonen, åtminstone under en del av dagen, vilket minskar igenväxning av vass och annan vattenvegetation. Tänk på att t.ex. nya hamnanläggningar för fritidsbåtar m.m. innebär ett kraftigt ingrepp i Mälarens strandmiljöer. Sådana anläggningar gynnar även den främmande och oönskade vandrarmusslan som då får nya substrat att etablera sig på. Här bör försiktighetsprincipen gälla. Själva rensningen innebär också att vattnet grumlas extremt, framför allt vid själva ingreppet men även efteråt, eftersom det blir en långvarig, kraftig erosion i de blottade stränderna. Att rensa eller gräva i sjöar och vattendrag är anmälningspliktigt och kräver tillstånd. Kontakta din länsstyrelse för mer information.

Läs mer om Mälarens stormusselfauna i rapport på

Mälarens vattenvårdsförbunds hemsida: <http://www.vasteras.se/malarensvattenvardsforbund/index.htm>

Frågor om musslor? Kontakta **Stefan Lundberg**, Naturhistoriska riksmuseet, 08-519 541 35, stefan.lundberg@nrm.se eller **Ted von Proschwitz**, Göteborgs Naturhistoriska Museum, 031-775 24 41, ted.v.proschwitz@gnm.se